

Lietuvos jaunimo etnografinis-lokalinis tapatumas XXI a.: geografinės apibrėžtys ir kilmė

ASTA VENSKIENĖ

Kauno Vytauto Didžiojo universitetas, Etnologijos ir folkloristikos katedra, Donelaičio g. 52, LT-44248, Kaunas

El. paštas: a.venskiene@hmf.vdu.lt

Straipsnyje, remiantis 2004–2006 m. autorės surinkta medžiaga, siekiama išsiaiškinti jaunimo žinias apie Lietuvos teritorijos suskirstymą į etnografines sritis, nustatyti etnografinius-lokalinius tapatumus bei kriterijus, kuriais remiantis šie tapatumai konstruojami. Apibendrinti respondentų atsakymai rodo, kad jaunimas aiškiai išskiria keturias etnografines sritis – Aukštaitiją, Dzūkiją, Suvalkiją ir Žemaitiją. Klaipėdos kraštą jie dažniausiai linkę priskirti Žemaitijai. Savo etnografinę priklausomybę jaunimas grindžia, kilmę, gyvenamąją vietą bei kultūrą. Etnografinės tapatybės pasirinkimui, jos tvirtumui didelę įtaką turi gyvenamoji vieta, sėslumas, šeimos etnografinė sudėtis.

Raktažodžiai: Lietuva, jaunimo tapatumas, etnografinė sritis, kilmė, gyvenamoji vieta

---

IVADAS

Pastaruoju metu nemažai kalbama apie Lietuvos etnografinių grupių¹ kultūrinį savitumą, mėginama nustatyti etnografinių sričių ribas, diskutuojama dėl valstybės teritorinio-admi-

---

¹ Darbe bus laikomasi nuostatos, kad Lietuvoje yra penkios etnografinės sritys: Aukštaitija, Dzūkija, Klaipėdos kraštas (Mažoji Lietuva), Suvalkija ir Žemaitija. Nustatydamas etnografinių sričių ribas remsiuosiu „Lietuvos etnografinių regionų žemėlapiu“, žr.: D. Pivoriūnas ir Ž. B. Šaknys, *Aukštaičių tapatumo paieškos*, Kaunas, 2006 (nenumuotas priedas).

Kadangi straipsnyje kalbama apie šiuo metu egzistuojantį Lietuvos jaunimo etnokultūrinių realiųjų suvokimą, todėl bus vartojami respondentų diskurse paplitę etnografinių sričių bei jų gyventojų pavadinimai. Ši pastaba aktualiausia kalbant apie Klaipėdos krašto, kitaip sakant, Mažosios Lietuvos, etnografinę sritį. Oficialiuose dokumentuose paprastai vartojamas Mažosios Lietuvos terminas. Nors anketoje nebuvo tikslinių klausimų apie etnografinių sričių ir jų gyventojų pavadinimus, tačiau netiesioginiai atsakymai rodo, kad respondantai dažniausiai vartoja Klaipėdos krašto pavadinimą, o vietos gyventojus vadina lietuviais. Tokią vartoseną greičiausiai lėmė susikontcentravimas į Lietuvos Respublikos teritorijos kultūrinę realiją. Klaipėdos krašto pavadinimas suvokiamas siauriau, t. y. kaip Mažosios Lietuvos dalis, šiuo metu priklausanti Lietuvos Respublikai. XX a. II pusėje labai pakitus Klaipėdos krašto gyventojų sudėčiai pagal etninę kilmę, šiuo metu nedidelė gyventojų dalis suvokia save lietuvininkais (anot P. Kalniaus, lietuvininkų „liko gal keletas šimtų, bet ir tie yra išsisklaidę“, žr.: P. Kalnius, Apie įvairius požiūrius į etnokultūrinius regionus ir galimus jų ribų nustatymus, *Etninė kultūra. Etninės kultūros globos tarybos informacinis leidinys*, Vilnius, 2001, p. 57). Taigi respondentų vartojami terminai atspindi šiandienines realijas.

nistracinio suskirstymo, pasitelkus archeologinius, istorinius, lingvistinius ir kt. duomenis įrodinėjama etninė dabartinių lokalių kultūrinių bendruomenių kilmė ir pan. Etnografinių sričių savivaldos klausimas neretai politizuojamas ir yra tiesiogiai susijęs su galia ir materialiais ištekliais. Aiškinantis istorines peripetijas neretai užmiršamos dabarties realijos, „iš viršaus“ kuriant etnografinių sričių ribas menkai domimasi vietinių gyventojų savimone. Anot Petro Kalniaus, „kol neišsiaiškinsime, pagal ką patys aukštaičiai, žemaičiai, dzūkai ar suvalkiečiai save laiko būtent tos, o ne kitos etnografinės grupės nariais, pats aukštaitiškumas, žemaitiškumas ir t. t. bus nevienodai suvokiamas ne tik skirtingose auditorijose, bet ir prie vieno stalo susėdusių diskutuoti žmonių“².

Šio straipsnio tyrimų objektas – Lietuvos jaunimo lokalūs etnografiniai tapatumai XXI amžiuje. Darbo tikslas: išsiaiškinti respondentų žinias apie Lietuvos teritorijos suskirstymą į etnografines sritis, nustatyti jaunimo tapatinimosi (nesitapatinimo) su etnografinė grupe motyvą. Uždaviniai: apibendrinti respondentų anketinius duomenis ir išskirti pagrindinius kriterijus (motyvus), kuriais remdamiesi jie tapatinasi su etnografinė grupe ar kita lokalia bendruomene; išnagrinėti kilmės ir geografinio kriterijų vaidmenį etnografinio tapatumo konstravime; nustatyti, kokią reikšmę jaunimo etnografinėi-lokalinei saviidentifikacijai turi šeimos narių etnografinė sudėtis, gyvenamoji vieta. Darbe naudojami aprašomasis, lyginamasis, interpretacinis metodai.

Kalbėdami apie priklausymą etnografinėi grupei ar lokaliai teritorijai, pagrindiniu kriterijumi laikysime paties respondento apsisprendimą susitapatinti su viena ar kita bendruomene. Darbe neliesime istorinių etnografinių sričių ribų klausimo, kalbėsime tik apie šandieninį jaunimo geografinį teritorijos suvokimą.

Straipsnis parašytas remiantis 2004–2006 m. atliktu tyrimu, kuriame dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto (toliau VDU) 1 ir 2 kursų įvairių specialybių studentai (daugiausia pirmakursiai)³. Jie pildė anketą „Lokalinis ir etninis tapatumas“, kurioje turėjo atsakyti į 34 klausimus apie savo ir savo šeimos lokalinę, etnografinę, tautinę priklausomybę, etnografinių grupių kultūrinį išskirtinumą, stereotipus ir kt. Šiame darbe panaudota tik su etnografinė bei gyvenamosios vietos tapatybe susijusi medžiagos dalis. Iš viso užpildytos 607 anketos. Medžiaga saugoma VDU Etnologijos ir folkloristikos katedroje (B. 1186, 1187, 1188). Matematinė analizei atrinkta 270 anketų. Kadangi respondentų pasiskirstymas pagal etnografines grupes labai nevienodas (pvz., aukštaičių labai daug, o save laikančių Klaipėdos krašto atstovais – mažai), atliekant matematinę analizę pagal galimybes stengtasi skaičių suvienodinti. Kompiuteriu buvo atrinkta po 51 anketą iš aukštaičių, dzūkų, suvalkiečių ir žemaičių etnografinių grupių bei toks pat skaičius anketų, kuriose respondentai nepriskyrė savęs jokiai etnografinėi grupei. Tik penki anketas užpildę respondentai save priskyrė Klaipėdos krašto etnografinėi sričiai, todėl kalbant apie šią sritį daugiausia bus remiamasi duomenimis, kuriuos pateikė kitų etnografinių grupių atstovai. Tautiniu atžvilgiu dauguma respondentų (267) yra lietuviai, du – lenkų ir vienas rusų tautybės. Taip pat anketas užpildė septyni Lenkijos piliečiai, gyvenantys Punsko ir Seinų krašte ir laikantys save lietuviais, dzūkais. Kalbant apie žmonių savivoką yra sudėtinga operuoti skaičiais, nes dalis respondentų turėjo kelias tapatybes arba nebuvo galutinai apsisprendę. Neapsisprendusieji, remdamiesi skirtingais principais bei motyvais, dažniausiai save siejo su dviem skirtingomis etnografinėmis grupėmis ar / ir gyvenamąja vieta.

² P. Kalnius, Aukštaitiškumas lietuviškosios tapatybės kontekste, *Aukštaičių tapatumo paieškos*, p. 67.

³ Žodžiu „jaunimas“ straipsnyje bus įvardijami 1, 2 kurso studentai, kurių amžius dažniausiai 19–22 metai.

LITERATŪROS APŽVALGA

Lietuvos etnografinių sričių gyventojų savivoka nėra plačiai tyrinėta. Šia tema aktyviau susidomėta prakalbus apie Lietuvos teritorinę-administracinę reformą, savivaldos regionų kūrimą ir susidūrus su etnografinių sričių ribų nustatymo problemomis. Nuolatinis dėmesys „regioninei politikai“ skiriamas nuo 2001 m. leidžiamame Etninės kultūros globos tarybos informaciniame metraštyje „Etninė kultūra“. Čia spausdinamos nuomonės, ekspertų straipsniai, kuriuose nagrinėjamos etnografinių sričių ribų nustatymo problemos, ieškoma materialinės ir dvasinės kultūros ženklų, kurie padėtų lokalizuoti etnografinės srities ribas. Lietuvos etnologų straipsniuose dažniausiai analizuojama kurios nors vienos etnografinės srities gyventojų savivoka. Bene daugiausia dėmesio etnografinių sričių problematikai yra skyręs P. Kalnius, ypač savo kilmės etnografiniai grupei (žemaičiams), tačiau jo tyrinėjimai aprėpia ir kitas etnografines sritis. Straipsniuose autorius gvildena geografines, politines, ekonomines lokalių teritorijų problemas, nagrinėja etnografinės ir etninės tapatybės santykį. Remdamasis istoriniais, kalbiniais duomenimis, kultūriniais savitumais, gyventojų savybėmis autorius mėgina nubrėžti etnografinių sričių ribas, kartu aiškiai suprasdamas, kad tai buvo ir yra nuolat kintanti erdvė⁴. Jis analizuoja įvairių Vakarų Europos valstybių teritorijų administravimo modelius bei jų sąsajas su vietinių kultūrų apsauga, aptaria Lietuvos teritorinį-administracinį suskirstymą Vakarų Europos šalių kontekste⁵. P. Kalnius išanalizavo ir įvertino mokslinėje bei populiarioje literatūroje, žiniasklaidoje paskelbtas idėjas, projektus, kuriuose lokalių kultūrų apsaugos efektyvumas siejamas su radikalia Lietuvos teritorinė-administracine reforma. Jo nuomone, lietuvių etnografinių grupių tradicinės kultūros apsaugos klausimai neturėtų būti sprendžiami valstybės federalizavimo būdu, reikėtų pertvarkyti, decentralizuoti kultūros politiką⁶. Kalbėdamas apie su regioniniu tapatumu susijusius judėjimus P. Kalnius teigia, kad toks „judėjimas ryškiausias Žemaitijoje, o kituose Lietuvos regionuose jis pradeda reikštis labiau kaip žemaičių judėjimo mėgdžiojimas“. Autorius pastebi atotrūkį tarp regioninio etniškumo ideologų propaguojamų idėjų ir vietos bendruomenės, tačiau pripažįsta, kad vykdoma propaganda veikia eilinių žemaičių savivoką etninio tapatumo linkme⁷. V. Savoniakaitė savo straipsniuose nagrinėjo, kaip šiuolaikinės žmonių tapatybių sampratas veikia vieta, kuo remdamiesi aukštaičiai save identifikuoja, kokius kultūros elementus jie laiko savais, kas apibrėžia teritorines ribas⁸. Remdamasi lauko tyrimais Aukštaitijos etnografinėje srityje autorė teigia, kad vis daugiau jaunimo (ypač išsilavinusio) yra linkę išvykti iš savo gimtinės, tačiau kur jie begyventų, savo tapatybę sieja ne su gyvena-

⁴ P. Kalnius, Etninio ir etnografinio savitumų prieštaravimas dabartinėje Lietuvoje. Etnografiniai pamąstymai žemaičių klausimu, *Liaudies kultūra*, 1997, Nr. 4, p. 9–15; P. Kalnius, Apie įvairius požiūrius į etnokultūrinius regionus ir galimus jų ribų nustatymus, *Etninė kultūra*, 2001, Nr. 1, p. 56–57; P. Kalnius, Lietuva, Žemaitija, regionai... Kodėl Lietuvai netinka savivaldos regionai, *Kultūros aktualijos*, 2002, Nr. 2, 3, p. 4–6, 10–13; P. Kalnius, Sūduvos ir Suvalkijos tapatumo klausimas, *Etninė kultūra*, 2005, Nr. 5, p. 41–47; P. Kalnius, Aukštaitiškumas lietuviškosios tapatybės kontekste, p. 66–87.

⁵ P. Kalnius, Teritorijos administravimas ir lokaliųjų kultūrų apsauga: Lietuva ES šalių kontekste, *Liaudies kultūra*, 2004, Nr. 2, p. 5–16.

⁶ P. Kalnius, Regioninių kultūrų apsaugos idėjos Lietuvoje, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštinis*, 2006, t. 28, p. 129–157.

⁷ P. Kalnius, Regioninių tapatumų judėjimo prieštaros dabartinėje Lietuvoje, *Lituanistica*, 2007, t. 53, Nr. 3(71), p. 92–112.

⁸ V. Savoniakaitė, Aukštaičių „ribų“ samprata, *Lituanistica*, 2003, Nr. 3(55), p. 101–112.

maja, o su kilmės vieta. Ji pastebėjo, kad jaunimas laisviau pasirenka naujas bendruomenes ir tapatybės simbolius⁹. V. Savoniakaitė analizavo lokaliuos kultūros simbolių kaitą, aptarė tradicinės kultūros elementų santykį su modernia kultūra¹⁰. Jos išskirtame vyraujančiame aukštaičių požiūryje į „savąją“ kultūrą „savitumas yra supinamas su kultūros istorija, iš praeities žinoma kultūrine tradicija, papročiu“¹¹. Pastebima, kad globalizacijos akivaizdoje sparčiai nyksta „vietinės“ kultūros elementai, nuolat kuriami „nauji ženklai <...> pagal naujus kontekstus, naujas paskirtis ir poreikius“¹², aptarta, kaip Punsko ir Seinų lietuviai konstruoja bei palaiko savo lietuvišką ir dzūkišką tapatybes¹³.

A. Čepaitienė nagrinėjo susitapatinimo su konkrečia vieta reikšmingumą, „tautinio ir etninio bei lokalinio ir regioninio tapatumo“ santykį¹⁴. V. Pakalniškis aptarė, kaip reiškiasi „žemaitiškumas“ globalizacijos paveiktoje lokaloje aplinkoje, nagrinėjo „žemaitiškumo“ ir „lietuviškumo“ santykį žemaičių savimonėje¹⁵. Straipsnių rinkinio „Aukštaičių tapatumo paieškos“ autoriai – istorikai, kalbininkai, etnologai, etnomuzikologai – mėgino apibrėžti, kas tai yra Aukštaitija. Aptarta istorinė-geografinė Aukštaitijos raida, vietovardžio sampratos istoriografija, materialinės ir dvasinės kultūros ypatumai¹⁶.

JAUNIMO ŽINIOS APIE LIETUVOS SUSKIRSTYMĄ Į ETNOGRAFINES SRITIS, LOKALINIAI TAPATUMAI

Išanalizavus respondentų atsakymus galima teigti, kad jie puikiai žino keturias etnografines sritis: Aukštaitiją, Žemaitiją, Dzūkiją ir Suvalkiją. Dėl Klaipėdos krašto, kaip atskiros etnografinės srities, respondentams kilo abejonių. Jau minėjau, kad šio krašto atstovais save laikė penki respondentai. Jeigu atsižvelgtume į teritorinę priklausomybę ir tėvų bei senelių kilmę, o ne individualią savimonę, tai prisidėtų dar keturi respondentai, tačiau jie save laikė lietuviais, žemaičiais arba Klaipėdos miesto gyventojais. Taigi Klaipėdos krašto gyventojų savidentifikacijos skalė labai plati – nuo lokalinio gyvenamosios vietos (miesto) iki valstybinio (etninio) tapatumo. Tačiau pernelyg mažas respondentų skaičius neleidžia daryti išvadas apie pačių Klaipėdos krašto gyventojų etnografinę savimonę. Kitoms etnografinėms grupėms priklausantys respondentai dažniausiai Klaipėdos kraštą priskyrė Žemaitijai. Kartais jie pastebėdavo, kad Klaipėdos kraštas skiriasi nuo likusios Žemaitijos dalies, tačiau tie skirtumai respondentams, matyt, neatrodė tokie reikšmingi ar esminiai, kad jais remiantis būtų galima išskirti atskirą etnografinę sritį. Pirmiausia buvo akcentuojama krašto geografinė padėtis – vakarai, todėl, anot respondentų, tai modernus, pažangus kraštas, nes jį pirmiausia pasiekia naujovės iš Vakarų Europos. Klaipėdos kraštas neatskiriamas nuo jūros, todėl žmonių gyvenimas, veikla, net būdo bruožai siejami su ja. Kitas ryškus akcentas – istorinė

⁹ Ibid., p. 105.

¹⁰ V. Savoniakaitė, Aukštaičiai apie savo tradicinę kultūrą, *Tautosakos darbai*, 2003, t. XVIII(XXV), p. 120–133.

¹¹ Ibid., p. 123.

¹² Ibid., p. 130.

¹³ V. Savoniakaitė, Lietuviškos tapatybės ženklai: etnografinis tyrimas Punske ir Seinuose, *Punsko ir Seinų krašto lietuviai: etninio ir kultūrinio tapatumo bruožai*, 2006, Punksas: Aušra, p. 63–75.

¹⁴ A. Čepaitienė, Atgaivinant etninį tapatumą: individas, simbolis, vieta, *Lietuvos etnografija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2001, Nr. 1(10), p. 167–198.

¹⁵ V. Pakalniškis, Žemaitiškumas globaliame pasaulyje, *Lietuvos etnografija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2001, Nr. 1(10), p. 199–216.

¹⁶ *Aukštaičių tapatumo paieškos*, 170 p.

Klaipėdos krašto praeitis. Šios teritorijos savitumas siejamas su vokiečių kultūros elementais. Anot vieno respondento, Klaipėdos krašte „truputį maišyta kultūra, susijungusi žemaitiška ir vokiška“¹⁷. Taigi dauguma Klaipėdos krašto kultūrinių ypatumų siejami ne su išskirtine vietine tradicija, o su kitų tautų įtakomis, atsiradusiomis dėl istorinių aplinkybių ir geografinės padėties. Tai galėtų būti viena iš priežasčių, kodėl respondentai nesuvokia Klaipėdos krašto kaip savitos etnografinės srities, o pastebimus skirtumus laiko vietinės žemaitiškos ir svetimos vokiečių, vakarietiškos, kultūros maišymosi rezultatu.

Apibūdindami Klaipėdos krašto gyventojų būdingus būdo bruožus dauguma respondentų tiesiog teigė, kad jie tokie patys kaip žemaičiai. Be to, į šį klausimą respondentai dažnai visai neatsakėdavo¹⁸ arba teigė, kad apie šios etnografinės grupės gyventojų charakterį jie nieko negali pasakyti¹⁹. Tokie ženklūs neatsakiusių ir nežinančiųjų skaičiai rodo, kad ši etnografinė grupė yra menkai stereotipizuota. Apie Klaipėdos krašto gyventojus respondentai turi mažai informacijos greičiausiai todėl, kad jie dažniausiai neišskiriami kaip atskira etnografinė grupė, o sutapatinami su žemaičiais.

Kartais respondentai savo lokalų tapatumą apibrėžia remdamiesi gyvenamosios vietos geografinė padėtimi Lietuvos žemėlapyje. Dažniausiai Kauno miesto ir rajono gyventojai bei pavieniai respondentai iš Kėdainių, Kaišiadorių rajonų save vadina „vidurio lietuviais“. Jų manymu, gyvendami vidurinėje Lietuvos dalyje, kur susikerta kelios etnografinės sritys, jie turi visų etnografinių grupių kultūros elementų, todėl konkrečiai etnografinė sričiai savęs negali priskirti.

Dauguma (82%) jaunimo žinojo, kokiai etnografinė grupei jie priklauso, taip pat žinojo ir savo tėvų bei senelių etnografinę priklausomybę. Iš atsakymų matyti, kad tokios informacijos sklaida natūraliai vyksta šeimoje, bendruomenėje, dažniausiai apie tai žinoma nuo mažens. 4,1% respondentų teigė, kad tam tikrą informaciją apie etnografinę, istorinę-gentinę gyvenamosios teritorijos priklausomybę, Lietuvos teritorijos suskirstymą pagal tarmes jie sužinojo mokykloje, dažniausiai per istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros pamokas.

Tik 9,3% studentų²⁰ prisipažino iki anketos pildymo nežinoję arba abejoję savo etnografinę priklausomybę ir informacijos ieškojo internete arba klausė tėvų: „aš savo gyvenamosios vietos nepriskiriu nė vienai [etnografinė – A. V.] grupei, tai centro Lietuva. Internetu radau, kad mes aukštaičiai“²¹. Daugiau nei pusė jaunuolių, nežinojusių savo etnografinės priklausomybės, gyvena Kauno mieste arba rajone²². Likusieji taip pat daugiausia miestų (Raseinių, Plungės, Marijampolės) gyventojai arba gyvenantys teritorijose, kuriose nėra ryškių tarminių, kultūrinių etnografinę grupę išskiriančių požymių (Jurbarko r., Kėdainių r., Šilutės r. ir pan.). Jiems kildavo daugiau keblumų sutapatinant save su etnografinė grupe. Kauno miesto gyventojai dažniau nei kitų miestų linkę savęs nepriskirti jokiai etnografinė grupei. Jaunimas tapatinasi su miesto kultūra ir save vadina tiesiog kauniečiais. P. Kalnius pastebėjo, kad didesnieji Lietuvos miestai etnografinės priklausomybės požiūriu laikomi eksteritoriniais²³. Miestuose gyvenantis jaunimas dažnai nežino savo etnografinės pri-

¹⁷ VDU Etnologijos ir folkloristikos katedros rankraštynas (toliau VDU ER), b 1187(148), Rietavas, 2005.

¹⁸ 40,4% neatsakiusių. Kalbant apie kitų etnografinių grupių charakterio ypatybes, neatsakiusių į klausimą skaičius svyruoja nuo 19% iki 28%.

¹⁹ 20% nežinančiųjų. Kitose etnografinėse grupėse – nuo 3% iki 14%.

²⁰ 8,7% respondentų neatsakė į pateiktą klausimą.

²¹ VDU ER, b 1187(60), Kėdainių r., Krakės, 2005.

²² Dėl universiteto geografinės padėties daugiausia respondentų buvo iš Kauno miesto ir rajono, tuo tarpu apie Vilniaus miestą bei rajoną tyrimo metu medžiagos surinkta mažai.

²³ P. Kalnius, Aukštaitiškumas lietuviškosios tapatybės kontekste, p. 86.

klausomybės arba jų žinojimas yra tik formalus, jie nesijaučia tos bendruomenės nariais: „...anksčiau galvojau, kad Kaunas ir Vilnius iš viso nepriskiriami jokioms etnografinėms grupėms (nes tai dideli Lietuvos miestai, į kuriuos žmonės suvažiuoja iš įvairių šalies kampelių), tačiau žemėlapyje atradau, kad Kaunas yra Aukštaitijos dalis“²⁴. Vilniečiai taip pat savo miestą išskiria iš etnografinės srities kultūrinio konteksto, beje, ne vienas respondentas Vilnių priskyrė Aukštaitijai, pvz., „...save priskiriu aukštaičių etnografinėi grupei, nes manau, kad prie jokios kitos etnografinės grupės vilniečiai negalėtų būti priskirti. Nors, kita vertus, manau, kad vilniečiai galėtų būti atskira etnografinė grupė, nes tai kosmopolitiškas miestas ir daugelis tradicijų, švenčių vis dažniau perimami iš kitų tautų“²⁵. Kauno mieste gyvenantys respondentai taip pat kartais siūlo išskirti „kauniečių etnografinę grupę“. Tuo jaunimas nori pabrėžti, kad didieji miestai yra saviti, turintys išskirtinę kultūrą²⁶.

Pereinamųjų paribio ruožų gyventojai kartais save tapatina su keliomis skirtingomis etnografinėmis grupėmis arba lokaliomis miesto bendruomenėmis. Išskirtinė Kauno ir Šiaulių miestų gyventojų padėtis. Jų etnografinę saviidentifikaciją apunkina ne tik socialinis miestiečio statusas, tačiau ir tai, kad miestai priklauso dviem etnografinėms sritims. Kaunas skiriamas į aukštaitiškąją ir suvalkiečių dalis, tačiau kauniečiai šio padalijimo nesureikšmina (dažnai net nežino). Jie paprastai save tapatina su miesto kultūra („esu kaunietis“) arba aukštaičių etnografinė grupei, kiek rečiau su suvalkiečiais. Tuo tarpu šiauliečių saviidentifikacijai didelę įtaką turi simbolinis miesto dalijimas į žemaitiškąją ir aukštaitiškąją dalis. Dauguma iš Šiaulių kilusių respondentų paminėjo šį faktą ir savo etnografinę priklausomybę tiesiogiai susiejo su gyvenamosios vietos priklausomybe vienai ar kitai etnografinėi sričiai: „esu tarp Aukštaitijos ir Žemaitijos, nes Šiaulių miestas dalijamas pusiau. Iki 12 metų gyvenau Aukštaitijos dalyje, dabar – Žemaitijos“²⁷. Kaip ir kitų paribio vietovių gyventojai, taip ir šiauliečiai dažniau buvo linkę nesitapatinti su jokia etnografinė grupei: „...man nuo mažens tėvai sakė, kad šiauliai yra riba tarp dviejų grupių (žemaičių ir aukštaičių), todėl mes lyg ir neutralūs“²⁸. Šiaulių jaunimas taip pat linkęs rinktis ne etnografinį, o lokalinį miesto tapatumą – šiaulietis.

Paribyje esančio Jurbarko miesto ir rajono gyventojai, motyvuodami geografine padėtimi bei kultūrinių elementų sklaida, save tapatina su trimis etnografinėmis sritimis – Žemaitija, Suvalkija ir Aukštaitija arba su lokalia miesto bendruomene ir vadina save tiesiog jurbarkiečiais. Vakarų aukštaičių tapatybės atsiradimą Jurbarko mieste ir rajone greičiausiai lėmė lietuvių kalbos tarmių žemėlapis, su kuriuo mokiniai supažindinami mokykloje per lietuvių kalbos pamo-

²⁴ VDU ER, b 1188(183), Kaunas, 2006.

²⁵ VDU ER, b 1188(272), Vilnius, 2006. Respondentai Vilnių, Trakus kartais linkę priskirti Aukštaitijai. Greičiausiai dėl Aukštaitijos ir Lietuvos tapatinimo Lietuvos valstybingumui reikšmingos vietos automatiškai susiejamos su Aukštaitijos etnografinė sritimi.

²⁶ Žvelgiant į Lietuvos miestų daugiatautę, daugiakultūrę istorinę praeitį, dabarties miestų „neetnografiniai“ tapatumai atrodo dėsningi. Manychiau, kad etnografinis tapatumas miesto kultūroje niekada nevaidino svarbaus vaidmens. Miestų gyventojai turėjo miestiečių bei etninę tapatybę, o iš provincijų į miestus atvykę žmonės – kilmės tapatybę, ir miesto etnografinė priklausomybė jiems nebuvo svarbi. Šiuolaikiniam jaunimui etnografinių grupių kultūra siejasi su praeitimi, periferija, o miestas – su centru, kosmopolitiškumu, ekonomine ir kultūrine pažanga, kuri niveliuoja etnografinius savitumus. Tačiau manoma, kad miestai taip pat turi savo išskirtinumą, savą tapatybę, bet tai jau kitų tyrimų objektas.

²⁷ VDU ER, b 1187(102), Šiauliai, 2005.

²⁸ VDU ER, b 1187(9), Šiauliai, 2005.

kas. Ir kitose Lietuvos vietose gyvenantis jaunimas kartais etnografinės sritis įvardija pagal lietuvių kalbos tarmių suskirstymą naudodamasis kalbininkų terminija, pvz., „aš priklausau Vakarų aukštaičių kauniškių etnografinėi grupei“²⁹. Painiodami tarmių ir etnografinių sričių teritorinius suskirstymus respondentai iš Aukštaitijos etnografinės srities džiaugiasi, puikuoja, kad būtent pagal jų etnografinės grupės tarmę buvo sunorminta lietuvių kalba. Etnologinių žinių trūkumas ir netiksliai suvokta lietuvių kalbos pamokose įgyta informacija sukuria naujas, moksliskai neteisingas, tačiau pasididžiavimą keliančias lokaliaios kultūros elementų interpretacijas. Mokykloje įgytos žinios formuoja ir gentinių tapatumų, tokių kaip kuršis, žiemgalis, suvokimą: „Nuo to laiko, kai pradėjau lankyti mokyklą, susidūriau su sąvoka „žiemgaliai“. Aš buvau taip auklėjama mokykloje, tad tikrai galiu pasakyti, jog save priskiriu žiemgalių etnografinėi grupei“³⁰. Tai tik keletas pavyzdžių, kaip švietimo sistema veikia jaunimo lokalinę tapatybę. Edukacinė mokyklų bei kitų institucijų³¹ veikla – reikšmingas veiksnys formuojant jaunimo (taip pat ir kitų gyventojų sluoksnių) savimonę. Tačiau šiuo metu etninės kultūros žinių mokyklose mokiniai gauna labai mažai. Respondentų darbuose praktiškai atsispindi tik istorijos ir lietuvių kalbos pamokų metu gaunamos informacijos (dažnai klaidingai suvoktos, interpretuotos) įtaka lokalinei savimonei.

19% respondentų nepriskyrė savęs jokiai etnografinėi grupei. Juos galima sąlyginai suskirstyti į tris grupes: 1) respondentai, žinantys savo etnografinę priklausomybę, tačiau nesijaučiantys bendruomenės dalimi ir sąmoningai su ja nesitapatinantys; jie mieliau identifikuoja ne su etnografinė, o su gyvenamosios vietos, miesto lokalia bendruomene ar etnine bendrija; 2) tiksliai nežinantys, abejojantys dėl savo etnografinės priklausomybės; dažniausiai jų apsisprendimą apsunkina geografinės sąlygos bei giminystės ryšiai; 3) visiškai nežinantys savo etnografinės priklausomybės ir tuo nesidomintys; tokių buvo tik keletas. Dauguma respondentų sąmoningai nepriskyrė savęs etnografinėi grupei, nes nejaučia su ja jokio ryšio. Šios dalies jaunimo simboliniai³² saitai su etnografinė bendruomene yra labai susilpnėję arba visai nutrūkę.

ETNOGRAFINĖS-LOKALINĖS PRIKLAUSOMYBĖS NUSTATYMO KRITERIJAI

Pildydami anketas respondentai turėjo parašyti, ne tik kokias etnografinė ar kitai lokaliai bendruomenei save priskiria, bet ir motyvuoti, kodėl. Buvo siekiama išsiaiškinti, kas nulemia žmonių tapatinimąsi su bendruomene, kuo remiantis šiuolaikinis jaunimas save priskiria etnografinėi grupei? Išanalizavus atsakymus, galima išskirti keletą pagrindinių kriterijų: kilmė³³, gyvenamoji vieta³⁴ ir kultūra. Dažniausiai etnografinėi priklausomybei pagrįsti naudojami keli ar net visi trys kriterijai, kartais – tik kuris nors vienas. Vieni kriterijai gali būti laikomi svarbesniais, svaresniais, o kiti – tik pagalbiniais, papildomais. Jų pasirinkimas

²⁹ VDU ER, b 1187(4), Kauno r., Raudondvaris, 2005.

³⁰ VDU ER, b 1187(26), Pakruojo r., Žeimelis, 2005.

³¹ P. Kalnius pažymi, kad žemaičių savimonės formavimuisi įtakos turi Žemaičių kultūros draugijos veikla, jų leidžiama spauda (P. Kalnius, Regioninių tapatumų judėjimo prieštaros dabartinėje Lietuvoje, p. 105). Tačiau jaunimui minėta ar panaši kultūros draugija didesnės įtakos greičiausiai neturi. Nė vienas respondentas (išskyrus Punsko lietuvius) nedalyvavo jokios etnokultūrinės draugijos ar organizacijos veikloje.

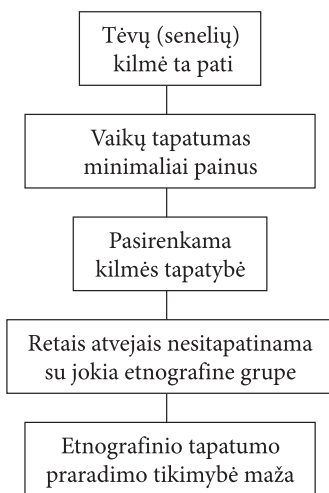
³² B. Anderson, *Išivaizduojamos bendruomenės*, Vilnius, 1999.

³³ Kilmės tapatybė, pagrįsta kraujo teisės principu. Tai nuostata, kad žmogaus tapatybė yra prigimtinė, paveldima ir negali būti pasirenkama.

³⁴ Dar vadinsime geografine tapatybe. Gyvenamoji vieta bus suprantama kaip gyvenimas tam tikroje geografinėje vietoje. Kalbėsime apie etnografinės srities ir miesto teritorijas.

ir svarba dažnai priklauso nuo konkretaus asmens, jo šeimos padėties. Šiame straipsnyje aptarsime kilmės ir gyvenamosios vietos kriterijus.

Kilmės ir gyvenamosios vietos kriterijai. Dėl palyginti sėslaus gyvenimo būdo daugumos pateiktųjų kilmės ir gyvenamoji vieta sutampa. 67% respondentų nurodė, kad vienai ar kitai etnografinėi sričiai save priskiria todėl, kad jos teritorijoje gimė, užaugo ir ten tebegyvena. Sutampant kilmės ir gyvenamajai vietai paprastai respondentai palaiko prigimtinę etnografinės kilmės idėją: „visa mano giminė žemaičiai. Visi gimė ir gyvena Žemaitijoje. Kiekvienas žmogus gimsta tam tikrame Lietuvos regione ir savaime priklauso vienai ar kitai etnografinėi grupei“³⁵; „...mano šaknys iš Žemaitijos. Gimiau ir 20 metų gyvenu Šilalėje“³⁶. Kaip argumentas, pagrindžiantis etnografinės grupės pasirinkimą, buvo minima tėvų (27%) bei senelių (22%) kilmė. Retesniais atvejais kilmės tęstinumą patvirtinančių įrodymų ieškoma pasitelkiant platesnę giminės genealogiją: „gyvenu Aukštaitijoje ir seneliai bei tėvai yra aukštaičiai“³⁷; „...gimiau ir užaugau, iš ten mano tėvai, seneliai ir proseneliai“³⁸; „žinau iš senelių, kad esu gyna dzūkė, nes giminėje nėra įsimaišęs joks iš kito regiono kilęs žmogus“³⁹. Jaunuolių išsakytos „kraujo grynumo“, bendros kilmės idėjos nėra radikalios, nenukreiptos prieš kitas etnografinės ar etnines grupes. Šeimos, giminės kilmė suaktualinama norint pabrėžti savo, kaip tam tikros etnografinės grupės atstovo, „tikrumą“. Jeigu kelios kartos yra gimusios ir gyvena toje pačioje etnografinėje srityje, tuomet respondentai dažnai teigia, kad jie yra „grynakraujai“, „tikri“, „tipiški“ savo etnografinės grupės atstovai. Kelių kartų priklausymas tai pačiai etnografinėi grupei padeda jaunimui apsispręsti, palengvina saviidentifikaciją. Kilmės kriterijus pasitelkiamas ir kai kyla abejonių dėl etnografinės priklausomybės: „Kaunas yra Lietuvos centre, tarp Suvalkijos ir Aukštaitijos, todėl ir nėra vieningos nuomonės šiuo klausimu, tačiau daugelis sako, kad Kaunas artimesnis Aukštaitijai. Giliau pažvelgęs į savo giminės šaknis sužinojau, kad seneliai kilę iš Suvalkijos, dabar aš taip pat gyvenu Užnemunėje, Suvalkijoje, todėl, manau, drąsiai save galiu priskirti suvalkiečiams“⁴⁰.

³⁵ VDU ER, b 1187(150), Plungė, 2005.

³⁶ VDU ER, b 1187(169), Šilalė, 2005.

³⁷ VDU ER, b 1187(93), Kaunas, 2005.

³⁸ VDU ER, b 1187(98), Biržai, 2005.

³⁹ VDU ER, b 1186(235), Alytus, 2004.

⁴⁰ VDU ER, b 1187(115), Kauno r., Ežerėlis, 2005.

Kai tėvų (senelių) etnografinė kilmė ta pati, tuomet vaikams lengviau apsispręsti dėl savo etnografinio tapatumo. Jie turi bent vieną aiškų savo tapatybės kriterijų (ašį). Tokiose šeimose užaugę jaunuoliai dažniausiai pasirenka kilmės etnografinę tapatybę. Bendros etnografinės kilmės šeimoje užaugęs jaunimas retai nesitapatina su jokia etnografinė grupe, t. y. turi stiprų etnografinį tapatumą ir jo praradimo tikimybė yra maža.

Kai tėvai, seneliai yra iš skirtingų etnografinių sričių, galimi keli vaikų tapatinimosi su etnografinė grupe variantai. 1. Vaikai, gimę bei gyvenantys vieno iš tėvų etnografinės grupės teritorijoje, dažniausiai su ja ir tapatinasi. Tam turi įtakos tiek vieno iš tėvų kilmė, tiek gyvenamoji vieta. 2. Vaikai dažniau tapatinasi su to iš tėvų etnografinė grupe, kuris labiau išlaikęs etnografinę tapatybę, kurio etnografinės grupės kultūros elementų šeimoje yra daugiau, kuris šeimoje turi didesnę autoritetą tarp vaikų. 3. Išsiskyrusių tėvų vaikai dažniau tapatinasi su to iš tėvų etnografinė grupe, su kuriuo gyvena. 4. Daug laiko pas senelius (su seneliais) praleidžiantys vaikai dažnai save tapatina su senelių etnografinė grupe. Tai gali būti visiškas arba dalinis susitapatinimas, kuris motyvuojamas kraujo saitais arba kultūrine įtaka. Susitelkiama tik į senelių kilmę neminint tėvų etnografinės priklausomybės: „...kadangi nuo vaikystės buvo labai artimas ir glaudus ryšys su <...> seneliais, ne vieną vasarą teko praleisti jų sodyboje Gedgaudiškių kaime, Tauragės rajone, manau, kad menkute dalimi, ne pagal geografinę padėtį, bet pagal kraujo saitus, jaučiuosi ir šiek tiek žemaitė“⁴¹. Ieškoti savo kilmės šaknų jaunimas paprastai pradeda nuo senelių, jų gimtųjų vietų. Giminės kilmės žinojimas turi įtakos respondentų saviidentifikacijai: „...girdėjau, kad Kaunas priskiriamas Suvalkijai, tai, ko gero, turėčiau būti suvalkietė, nors visada dėl senelių šaknų labiau prijaučiau žemaičiams“⁴². Respondentai pastebi, kad vyresnioji karta save tapatina būtent su kilmės vieta. Jeigu seneliai puoselėja savo etnografinę tapatybę, kalba apie tai šeimoje, tuomet didesnė tikimybė, kad anūkai tapatinsis su senelių kilmės vieta. Štai ką apie savo etnografinę tapatybę mano viena respondentė: „...sunkus klausimas. Gimiau Žemaitijoje, todėl galėčiau save identifikuoti žemaitė, tačiau mano mama (ir jos tėvai) aukštaitė, tėtis ir jo tėvai dzūkai. Tad neturėdama šaknų Žemaitijoje, negaliu savęs vadinti žemaitė. Užaugau kartu su mamos tėvais, kurie, nors jau beveik 40 metų gyvena Mažeikiuose, vadina save tikrais aukštaičiais. Tokiu atveju man nieko daugiau nebelieka, kaip tik priskirti save aukštaičiams“⁴³. Respondentė puikiai žino, kokiai etnografinė grupei priklauso pagal gimimo vietą, žino savo tėvų etnografinę priklausomybę pagal kilmę, tačiau lemiamą įtaką apsisprendimui daro stiprus senelių etnografinis tapatumas.

Mišri tėvų etnografinė kilmė bei jų gyvenimas ne kilmės etnografinėje srityje lemia vaikų apsisprendimą tapatintis su gimimo ar ilgalaikio gyvenimo vieta: „tiksliai nežinau, kokiai grupei save galėčiau priskirti, nes tėtis žemaitis, o mama iš Suvalkijos. Tarkim, kad imsiu „viduriuką“ ir „apsiskelbsiu“ aukštaite, būtent į šį regioną įeina Kaunas, kuriame aš gyvenu“⁴⁴; „aš esu tikras žemaitis, nors mama iš Dzūkijos, bet aš tikras žemaitis, nes ten gyvenu jau 19 metų“⁴⁵. Jaunuoliams, gimusiems ir gyvenantiems ne tėvų kilmės etnografinėje srityje, kyla sunkumų apsisprendžiant dėl savo tapatumo. Sudėtinga pasirinkti, kokiais kriterijais – kilmės, geografiniu ar kultūriniu – remiantis konstruoti savo tapatybę: „pagal

⁴¹ VDU ER, b 1188(185), Kaunas, 2006.

⁴² VDU ER, b 1187(88), Kaunas, 2005.

⁴³ VDU ER, b 1187(52), Mažeikiai, 2005.

⁴⁴ VDU ER, b 1187(53), Kaunas, 2005.

⁴⁵ VDU ER, b 1187(166), Kretinga, 2005.

gyvenamąją vietą esu suvalkietis. Aš dabar net nežinau, kas esu, – ar suvalkietis, ar aukštaitis. Mano tėvai yra aukštaitiai, o aš gimiau ir užaugau tarp suvalkiečių. Aš turiu aukštaitiško kraujo, bet visa gyvenimo patirtis susijusi su suvalkiečiais⁴⁶. Gyvenamosios vietos tapatumas yra patogi išeitis iš keblios padėties, kai nežinoma, ką pasirinkti, arba nenorima įskaudinti vieno iš tėvų pasirenkant ne jo tapatybę: „kadangi mano mama aukštaitė, o tėtis žemaitis, bet mes gyvename Kaune, nepriskiriu savęs vienai kuriai grupei, nes tai būtų nesąžininga tėvų atžvilgiu“⁴⁷. Geografinę tapatybę dažniau už kitus renkasi didžiųjų miestų gyventojai. Viena šio pasirinkimo priežasčių taip pat yra etnografiškai mišrios šeimos. Miestuose tokių šeimų gyvena gerokai daugiau nei mažuose miesteliuose ar kaimuose ir tai apsunkina jaunimo etnografinį tapatumą. Geografinę tapatybę taip pat labiau linkę rinktis respondentai, gyvenę keliose skirtingose etnografinėse srityse. Jeigu tėvai dažnai keičia gyvenamąją vietą, tai skirtingose etnografinėse srityse gimę vaikai gali turėti skirtingas tapatybes. Geografinę tapatybę gali būti visiškai nesusijusi su tėvų, senelių kilmė, čia neieškoma „šaknų“, o apsisprendimo motyvai dažniausiai kultūriniai.

Skirtinga tėvų etnografinė kilmė yra viena iš priežasčių (18,2%), dėl kurios jaunimas nesitapatina su jokia etnografinė grupė. Respondentų teigimu, turint kelių skirtingų etnografinių grupių kraujo, negalima savęs priskirti kuriai nors vienai. Štai keletas pavyzdžių: „...kai buvau mažytė, mano geriausia draugė pasijuokdavo iš manęs, kad aš neaiški – nei dzūkė, nei aukštaitė... Ir pavadino mane „mišrūne“... Tada aš įsižeidžiau... Dabar prisiminusios tik smagiai pasijuokiu. Bet gal tose kalbose ir buvo tiesos. <...> Aš negaliu savęs identifikuoti kaip aukštaitės ar dzūkės, taigi... aš tikrai „mišrūnė“...“⁴⁸; „...teoriškai pagal tėvų regioninę kilmę aš esu pusiau aukštaitė, pusiau suvalkietė. Tačiau praktiškai aš savęs nepriskiriu jokiai etnografinėi grupei“⁴⁹. Motyvuodami, kodėl savęs nepriskiria jokiai etnografinėi grupei, respondentai rašo: „...nes esu dviejų skirtingų etnografinių grupių atstovų hibridas“⁵⁰; „...tikriausiai tai būtų mišri etnografinė grupė. <...> Mama priskiria save suvalkiečių, tėtis – žemaičių, seneliai – žemaičių, dzūkų bei suvalkiečių etnografinėms grupėms, kadangi jie iš tų kraštų kilę“⁵¹. Nenorint rinktis nė vieno iš tėvų ar senelių etnografinės grupės, atsiranda tapatumo įvardijimo problema. Nėra termino, kuris glaustai ir nemenkinančiai nusakytų mišrią etnografinę tapatybę. Respondentai kartais teigia, kad jie priklauso „mišriai“ etnografinėi grupei⁵². Šiuo atveju kilmė dažnai laikoma atskaitos tašku, pagrindiniu (nors ir ne vieninteliu) kriterijumi konstruojant etnografinį tapatumą. Skirtinga šeimos narių kilmė, „mišrus kraujas“ labai apsunkina etnografinį susitapatinimą. Gyventojams vis dažniau migruojant iš vienos etnografinės srities į kitą, taip pat daugėjant santuokų tarp skirtingų etnografinių grupių atstovų, jaunimui pasidaro sunku apsispręsti, kokiais kriterijais remtis. Esant mišriai tėvų santuokai, skirtingai tėvų ir vaikų kilmėi, padaugėja etnografinį tapatumą apibrėžiančių kriterijų. Nepakanka remtis vien tik kilmė, reikia įvertinti ir kitus – geografinį, kultūrinį – veiksnius, nutarti, kuris svarbesnis. Sprendimas

⁴⁶ VDU ER, b 1186(230), Kauno r., Garliava, 2004.

⁴⁷ VDU ER, b 1187(61), Kauno r., Raudondvaris, 2005.

⁴⁸ VDU ER, b 1186(267), Kaunas, Žemieji Šančiai, 2004.

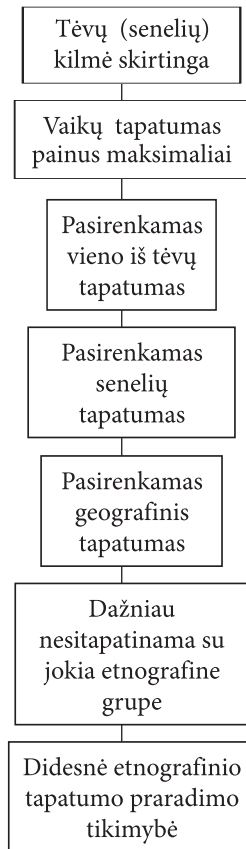
⁴⁹ VDU ER, b 1186(268), Kaunas, 2004.

⁵⁰ VDU ER, b 1188(250), Kauno r., Noreikiškės, 2006.

⁵¹ VDU ER, b 1188(182), Kaunas, 2006.

⁵² P. Kalnius, tyręs Aukštaitijos ir Žemaitijos paribio gyventojų savimonę, pastebi, kad žmonės vartoja liaudies sukurtus žargoninius vietos savivardžius: skerslatviai, viduriečiai, šišioniškiai, mišrūnai ir pan. (P. Kalnius, Regioninių kultūrų apsaugos idėjos Lietuvoje, p. 145.).

susitapatinti su viena ar kita etnografinė grupe tampa sudėtingų svarstymų objektu ir atsakymas ne visada surandamas. Mišrios etnografinės kilmės šeimose užaugę jaunuoliai dažniau nesitapatina su jokia etnografinė grupe ir renka si lokalinę gyvenamosios vietos (dažniausiai miesto) ar tautinę tapatybes. Tokie šeimose užaugusių jaunuolių etnografinė tapatybė silpna ir yra didesnė tikimybė ją visiškai prarasti:

Nors formaliai kalbama apie kilmės vietą ir kraujo ryšį, kai kuriais atvejais tai labiau susiję su socialiniais žmonių tarpusavio santykiais, emociniais ryšiais tarp šeimos narių, giminių. Kilmės ar gyvenamąją vietą respondentai suvokia ne vien kaip konkretų žemės plotą, kuriame gimė, gyvena, o kaip teritoriją, turinčią išskirtinę kultūrą, tarmę, gamtinę aplinką; visa tai formuoja žmogaus elgseną, tradicijas ir išskiria jį iš kitų. Manoma, kad kuo daugiau kartų ir kuo ilgiau gyveno toje pačioje etnografinėje srityje, tuo geriau perėmė vietinę kultūrą ir tuo „tikresniais“ etnografinės grupės atstovais jaučiasi respondentai. Paprastai šalia kilmės, gyvenamosios vietos būdavo minimas ir kultūrinis etnografinės grupės išskirtinumas, pvz., „gimiau, užaugau, kalbu aukštaitiškai, mano charakteris panašus“⁵³.

⁵³ VDU ER, b 1187(63), Kaunas, 2005.

IŠVADOS

Jaunimas gerai žino keturias etnografines sritis: Aukštaitiją, Dzūkiją, Suvalkiją ir Žemaitiją. Klaipėdos kraštas dažniausiai yra priskiriamas Žemaitijai, o jame pastebimi skirtingi kultūros elementai laikomi krašto geografinės padėties, istorinių aplinkybių išdava. Jie nesiejami su išskirtine vietine etnografinė kultūra, bet laikomi svetimos vokiečių (apskritai vakariečių) kultūros maišymosi su žemaitiškais tradicijomis pasekme.

Dauguma (82%) jaunuolių žinojo savo gyvenamosios vietos etnografinę priklausomybę. Labiausiai abejojantys, neapsisprendę jaunuoliai gyveno miestuose, paribio zonose.

Etnografinį-lokalinį tapatumą jaunimas konstruoja remdamasis šiais pagrindiniais kriterijais: kilme, gyvenamąja vieta ir kultūra. Tapatumas gali būti grindžiamas visais trimis kriterijais arba kuriuo vienu, nustatoma jų hierarchinė sistema. Naudojamų kriterijų skaičius bei reikšmė paprastai priklauso nuo respondentų asmeninės patirties, šeimyninės padėties, turimų etnokultūrinių žinių.

Kilmė vis dar vaidina labai svarbų vaidmenį susitapatinant su etnografinė grupe. Dažnai tai pagrindinis kriterijus renkantis etnografinį tapatumą. Kadangi daugumos respondentų kilmės ir gyvenamoji vieta sutapo (dažnai drauge naudoti argumentai „gimiau, užaugau, gyvenu“), todėl gyvenamosios vietos, kaip nuo kilmės atsietos geografinės teritorijos vaidmuo respondentų atsakymuose atsiskleidė menkiausiai. Geografinis kriterijus pasirenkant tapatumą neabejotinai reikšmingas miestiečiams, mišrios etnografinės kilmės šeimose užaugusiems bei kelis kartus gyvenamąją vietą pakeitusiems jaunuoliams.

Gyvenamoji vieta, sėslumas, šeimos etnografinė sudėtis turi įtakos jaunimo etnografinės tapatybės pasirinkimui bei jos tvirtumui. Vienoda tėvų (senelių) etnografinė kilmė padeda jaunimui lengviau save identifikuoti. Esant aiškiam giminės etnografinės kilmės tęstinumui, kilmės kriterijus jaunuoliams tampa svarbiausias renkantis savo etnografinę tapatybę. Tokie jaunuoliai turi stipresnį etnografinį tapatumą. Esant mišriai tėvų (senelių) etnografinėi kilmei, tapatumas sudėtingesnis. Čia kilmės kriterijumi gali būti visai nesiremiamas, o į pirmą vietą iškeliamas gyvenamoji vieta. Atsiranda platesnės pasirinkimo galimybės, nauji, su giminės kilme nesusiję, tapatumai, daugialypiai tapatumai. Jeigu kilmės kriterijų respondentas suvokia kaip pagrindinį ar vienintelį teisingą, kitais kriterijais remtis nenori ar nesuranda pakankamos motyvacijos, tuomet nesitapatina su jokia etnografinė grupe. Esant mišriai tėvų (senelių) etnografinėi kilmei, jaunimo etnografinio tapatumo praradimo tikimybė padidėja.

Gauta 2007 11 19
Parengta 2007 11 30

ASTA VENSKIENĖ

Ethnographic-local identities of Lithuanian youth in the 21st century: geographical definitions and origin

Summary

Youth ethnographic-local identities and the meaning that young people give to an ethnographic dependency is the object of this research. The aim of the study was to find out respondents' knowledge about dividing Lithuanian territory into ethnog-

raphic regions as well as to define motivations of youth self-identification with an ethnographic group. While performing this investigation, the following goals were pursued: to find out the criteria of ethnographic-local identities according to the respondents' answers, to explore the influence of origin and geographical criteria on the construction of ethnographic identity as well as to analyse the influence of family's ethnographic composition and location of the youth ethnographic-local self-identification. The article is based on an investigation performed in 2004–2006, in which first- and second-year students of different specialities of the Vytautas Magnus University took part and filled in 607 questionnaires.

From the analysis of data, the following conclusions have been drawn: the youth know four ethnographic regions: Aukštaitija, Dzūkija, Suvalkija and Samogitia. Klaipėda's territory is usually not singled out as a separate ethnographic district and is considered as part of Samogitia. Noticeable differences are understandable as a result of mixing German and Samogitian cultures.

The youth base their ethnographic-local identities on the place of residence and culture. Identities could be grounded on all three or one criteria, and their hierarchic system is distinguished.

Youth ethnographic-local identities are influenced by their family composition. Parents' (grandparents') identical ethnographic origin helps youth to identify themselves more easily. If there is a clear continuity of a family's ethnographic origin, it is the most important criterion according to which youth choose their ethnographic identities, and such young people have stronger ethnographic identities. If there is a mixed parents' (grandparents') ethnographic origin, youth identities are more complicated: not the origin but the living place is distinguished as the most significant. The possibility that the youth might lose their ethnographic identities is greater if there is a mixed parents' (grandparents') origin.

Most young people (82%) know their ethnographic dependency, however, their knowledge is formal. In fact, they don't consider themselves as members of an ethnographic group.